

Ю. В. Силованюк

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: yurii.sylovaniuk@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0250-7264>

МЕТОДИЧНІ ПРАКТИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ В АНГЛІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДНИХ СЛОВНИКАХ

Abstract

The article critically analyses the methodological practices of studying the lexicographic stratification of economic terms in English-Ukrainian translation dictionaries. Particular attention is paid to the analysis of the effectiveness of the key methods and techniques used in these methodological practices, in particular, the structural method and its technique, namely component analysis, as well as the functional method. The importance of quantitative and statistical methods is emphasized in such studies to determine the frequency of use of terms, which allows establishing the regularities of their functioning in texts of professional languages. The study also underscores the expediency of using the methods of unification, normalisation and cluster analysis, which contribute to the process of standardisation of industry terminology. The role of translation dictionaries for terminological practices is explored, with an emphasis on the importance of reflecting in them the ways of adapting authentic terms to the norms of the target language and the peculiarities of sectoral terminology, especially economic terminology. Preliminary assumptions suggest that the existing methodological practices do not have clear criteria for stratifying the terms of professional languages, which impacts the quality of the compiled lexicographic resources of the translation type.

The proposed methodology includes four stages. The first stage involves the systematisation of terms according to the criteria of abstraction, scale, research object and sectoral differentiation. This makes it possible to classify terms depending on their level of generality and scope. At the second stage, the structural method is used to analyse the internal organisation of terms, including their phonetic, morphological, syntactic and lexical aspects. The third stage focuses on the semantic analysis of foreign language terms using distributional analysis to account for contextual differences. The fourth stage involves quantitative and statistical analysis using Zipf's law to determine the frequency of terms. This helps to create frequency dictionaries that optimise the translation and adaptation of terminology. The developed methodology has the potential for further development of terminological translation lexicography and optimisation of interlingual professional communication processes.

Keywords: lexicography, economic terminology, term stratification, analysis methods, interlanguage communication, translation theory.

Анотація

У статті критично проаналізовано методичні практики дослідження лексикографічної стратифікації економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках. Особливу увагу приділено аналізу ефективності застосованих у цих методичних практиках ключових методів і прийомів, зокрема структурного методу та його прийому, яким є компонентний аналіз, а також функціонального методу. Підкреслено значущість у таких студіях кількісних і статистичних методів для визначення частоти вживання термінів, що дозволяє встановити закономірності їхнього функціонування в текстах фахових мов. Аргументовано доцільність використання методів уніфікації, нормалізації та методики кластерного аналізу, що сприяють забезпеченню процесу стандартизації галузевих термінологій. Схарактеризовано роль перекладних словників для термінологічних практик з акцентами на важливості відображення в них способів адаптації

аутентичних термінів до норм мови перекладу і особливостей галузевої термінології, передовсім економічної. Зроблено попередні припущення про те, що в наявних методичних практиках не має чітких критеріїв для стратифікації термінів фахових мов, що впливає на якість укладених лексикографічних ресурсів перекладного типу. Запропонована методика включає чотири етапи. Перший етап передбачає систематизацію термінів за критеріями абстракції, масштабності, об'єкта дослідження та галузевої диференціації. Це дозволяє класифікувати терміни залежно від рівня їх узагальненості та сфери застосування. На другому етапі структурний метод використовується для аналізу внутрішньої організації термінів. Третій етап зосереджується на семантичному аналізі іншомовних термінів із застосуванням дистрибутивного аналізу для врахування контекстуальних розбіжностей. Четвертий етап охоплює кількісний і статистичний аналіз із використанням закону Ципфа для визначення частотності термінів. Це сприяє створенню частотних словників, що оптимізують переклад і адаптацію термінології. Розроблена методика має потенціал для подальшого розвитку термінологічної перекладної лексикографії та оптимізації процесів міжмовної професійної комунікації.

Ключові слова: лексикографія, економічна термінологія, стратифікація термінів, методичні практики, фахові мови, перекладні словники.

Вступ. Економічна англійсько-українська термінологія є потужним ресурсом (теоретичним і прикладним) для забезпечення сфери міжнародних економічних відносин, глобальної торгівлі та фінансових операцій. Чіткість і точність перекладу економічних термінів визначає успішність адаптації економічних текстів до специфіки іншої мови та культури (Ніколаєва, 2018). Тому дослідження перекладних словників економічних термінів потребує не лише загальнонаукового, але й специфічного лінгвістичного підходу для розроблення найбільш ефективних методичних практик аналізу такого типу лексикографічних джерел.

Важливість наукового вивчення методів аналізу економічних термінів у перекладних словниках полягає в необхідності забезпечити точний та адекватний переклад, який би не лише зберігав зміст термінів, але й відповідав комунікативним цілям (Андрієнко, 2016). Сучасні праці Є. Карпіловської (2012; 2019), Н. Килименко (2017), О. Петрини (2018), Т. Толчєєвої (2015) та інших учених з цієї проблематики пропонують різноманітні методи для вивчення термінології, зокрема дистрибутивний аналіз, кількісні підходи, зіставно-перекладні методи, а також інноваційні підходи (як-от системно-функційний аналіз Майкла Халлідея), що дають змогу глибше зрозуміти складні термінологічні системи.

Серед термінологічних систем специфічну лексикографічну стратифікацію має економічна терміносистема, під якою розуміють складне ціле на позначення взаємозв'язаних на лінгвістичному рівні наукових і професійних понять мови економіки (Шелепкова, 2021). Економічна терміносистема ґрунтовно представлена в перекладних англо-українських словниках І. Анікієнко (2003) та А. Шимків (2004), де, окрім алфавітного принципу укладення реєстру термінів, застосовано систему групування термінів за ознакою суб'єктів, об'єктів, процесів та дій (Дячук, 2003), а також дисциплінарний підхід економічної теорії (Кочан, 2017). Р. Тимошук (2013) наголошує на необхідності стратифікації термінів у перекладних словниках для кращого розуміння їхньої семантики та функціональної ролі.

Питання вивчення принципів і підходів до стратифікації економічної термінології в англійсько-українських словниках залишається в термінологічній лексикографії відкритим для дискусій. Відсутність чітких критеріїв для розроблення оптимальної класифікації термінів та ефективної методики укладення їх реєстру ускладнює створення якісних перекладних словників, які б відповідали сучасним вимогам економічної комунікації. Розробка нового методологічного підходу до аналізу стратифікації економічних термінів в англійсько-українських перекладних

словниках дозволить не лише впорядкувати їх за чіткими критеріями та сферою застосування, але й сприятиме покращенню якості перекладу, забезпечуючи більш точне відображення економічних реалій у міжмовній комунікації.

Така постановка наукової проблеми свідчить про **актуальність** теми статті, яка присвячена розробленню спеціальної методики для аналізу здійсненої в перекладних словниках (англійсько-українських) лексикографічної стратифікації економічних термінів за мікро- і макросферами.

Мета статті – систематизувати методичні практики дослідження лексикографічної стратифікації економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках та розробити нові критерії для її вдосконалення з урахуванням стратифікації термінів за мікро- та макросферами економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження економічної термінології охоплюють широкий спектр питань, включаючи аналіз її структури, семантики та функціонування в міжмовній комунікації. У сучасній лінгвістиці значну увагу приділяють вивченню специфіки економічної терміносистеми, зокрема банківської, фінансової та торговельної термінології. Так, О. Петрина (2018) акцент робить на проблемах аналізу семантичної полісемії, які часто створюють труднощі в перекладі економічних термінів, особливо у сферах з високою динамікою, таких як фінанси та міжнародна торгівля. Т. Толчєєва (2015), вивчаючи продуктивність моделей творення термінів бізнес-сфери в англійській мові та їх міжнародної гармонізації, класифікувала терміни за морфологічними критеріями, виявила найбільш продуктивні моделі їхнього створення, такі як: аббревіація, стягнення та усичення термінів, що сприяє міжнародній гармонізації та полегшує професійну комунікацію у бізнес-сфері. Т. Толчєєва (2015) проаналізувала словотвірні та структурно-семантичні особливості термінів, їхню етимологію, семантичні зв'язки (синонімія, антонімія, полісемія) і продуктивні моделі термінотворення. Основні висновки її роботи свідчать про те, що економічна термінологія є динамічною й взаємопов'язаною системою: англійська мова демонструє вищу продуктивність самостійного термінотворення, тоді як українська активно запозичує лексеми, зберігаючи значний дериваційний потенціал завдяки синтетичній структурі. Інтернаціоналізми займають важливе місце в обох мовах, однак українська мова демонструє більший дериваційний потенціал.

Особливу увагу заслуговують концепції в царині термінології Є. Карпіловської (2012) на матеріалі українських лексичних інновацій, в яких аналізуються тенденції розширення української лексики та шляхи їх відображення в тлумачному словнику. Виявлено активну тенденцію до формування гіперонімно-гіпонімічних зв'язків через уточнення понять (гіпонімізація) або узагальнення (гіперонімізація). У подальших дослідженнях Є. Карпіловська (2019) обґрунтувала концепцію спірального розвитку терміносистем і національного лексикону, відкинувши лінійний підхід. Вона зазначає: “На певних етапах розвитку мов спільнота переосмислює та впорядковує номінаційний корпус, звертаючись до раніше периферійних ресурсів” (там само, с. 19). К. Селіверстова (2013) проаналізувала методику створення галузевих термінологічних словників, зокрема українсько-англійських і англо-українських і наголосила на важливості уніфікації термінології та адаптації міжнародних стандартів для полегшення міжмовної комунікації. Також наявні методичні практики Н. Сінкевич і О. Плющай (2016), де розглядаються функції і способи представлення термінології в електронних словниках, детально аналізується структура і зміст термінів. Розкривається вплив лінгвістичних та позалінгвістичних факторів на методику укладання електронних словників, акцентується увага на важливості

інтеграції в лексикографію сучасних мультимедійних технологій, що відповідають потребам користувачів.

Вивчаючи питання термінології, значний внесок у розвиток українського термінознавства здійснила Н. Клименко. Результати її роботи представлені в низці досліджень Інституту української мови, зокрема у виданні “Студії з українського мовознавства”, монографії “Українська біологічна термінологія кінця XX – початку XXI ст.”, а також у колективній праці “Вплив суспільних змін на розвиток української мови”. У своїх працях дослідниця приділяла увагу закономірностям внутрішньої організації сучасної української мови, аналізуючи термінотворчі процеси у взаємозв’язку з соціокультурними, когнітивними та комунікативними аспектами. Вона також підкреслювала унікальну здатність української мови до адаптації запозичень, не втрачаючи при цьому своєї національної ідентичності (Карпіловська та ін., 2017; Клименко, 2017а; 2017b).

Досліджуючи функції термінів, Л. Овсієнко (2022) зазначила, що терміни виконують усі функції, характерні для лексичних одиниць загальноживаної мови. Вони мають знакову, номінативну, сигніфікативну, комунікативну, навчальну, прагматичну, евристичну, когнітивну функції, а також функції фіксування та передавання знань. Деякі терміни виконують специфічні функції, наприклад, класифікувальну (у природничих, технічних і суспільних науках) та правову (у юридичній сфері). Функції термінів взаємопов’язані, що обумовлено складністю їхнього денотата.

Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження. Традиційні методи укладання термінів у словники включають кілька основних підходів, які використовуються для створення лексикографічних ресурсів. Один з таких методів полягає у використанні карток, на яких записуються слова та їхні вживання в контексті. Цей метод передбачає тривале збирання даних і є досить трудомістким, але дозволяє зберегти точність і контекстуальність термінів (Garrett, 2015). Інший традиційний підхід полягає в аналізі наявних словників та дослідженні потреб користувачів. Це включає визначення вимог до майбутнього словника, розробку його макро- та мікроструктури, збір лексичного матеріалу, проектування словникових статей і вибір перекладних еквівалентів (Kyko, 2021). Також важливим є створення історичних словників, які відображають формальну й семантичну еволюцію термінів. Це передбачає створення діахронічного корпусу текстів, формування реєстру термінів, узагальнення матеріалу в діахронічних когнітивних картах і моделювання словникових статей (Vasetska, 2023). Таким чином, традиційні методи укладання термінів у словники базуються на ретельному зборі й аналізі лексичного матеріалу, що дозволяє створювати точні та контекстуально обґрунтовані лексикографічні ресурси.

Сучасні дослідження значно розширили інструментарій лексикографії за рахунок впровадження системно-функційного підходу, розробленого Майклом Халлідеем. Як зазначає Бріоніс (Briones, 2016, p. 124), цей підхід дозволяє досліджувати терміни не лише як лексичні одиниці, але і як частину функціональної системи, що відіграє роль у побудові економічного тексту. Такий підхід сприяє глибшому розумінню зв’язків між термінами та їхньою роллю в передаванні змісту.

Однак, наявні методичні практики у сфері фахової та економічної термінології залишаються недостатньо ефективними.

Лексикографічна стратифікація економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках є важливим аспектом сучасного перекладознавства, що потребує глибокого аналізу. Дослідження цієї теми базується на інтеграції структурно-

семантичного, функціонального та лінгвокультурологічного підходів. Як зазначає І. Фецько (2022, с. 151), перекладні словники відіграють ключову роль у стандартизації термінології, відображаючи її сучасний стан та особливості використання.

При дослідженні лексикографії словників необхідно враховувати поняття перекладного словника, у якому до реєстрових слів однієї мови додаються відповідники іншими мовами, завдяки чому такі словники можуть бути дво- або багатомовними. Перекладні галузеві словники не лише представляють склад термінів певної галузі, але й сприяють формуванню мовної компетенції фахівців, оновленню термінології, доступності наукових джерел, полегшенню комунікації між носіями різних мов та поглибленому вивченню представлених у словнику мов (Конопляник, 2014, с. 120).

Економічна терміносистема є складною структурою, що включає велику кількість термінів, організованих за різними доменами. Вони постійно поповнюються новими термінами, які описують нові явища та економічні процеси (Ishchuk & Zubenko, 2022). Формування економічної термінології відбувається як на національному, так і на міжнародному рівнях, що сприяє уніфікації, стандартизації та кодифікації цієї термінології (Tovstenko, 2023).

У процесі перекладу економічних термінів важливо враховувати не лише продуктивні методи утворення термінів, але й застосовувати лексичні, лексико-семантичні та лексико-граматичні трансформації перекладу з урахуванням контексту нових одиниць (Сухачова, 2021). Це дозволяє забезпечити точність перекладу термінологічної інформації й відтворити прагматичний потенціал оригінального тексту.

Економічні терміни, завдяки своїй багатокомпонентній природі та семантичним зв'язкам, формують складні системи, що вимагають ефективної організації для їх відображення у перекладних словниках. Лексикографічна стратифікація економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках забезпечує впорядкування лексичних одиниць за критеріями, які відповідають специфіці галузі та функціональності термінів.

Лексикографічна стратифікація економічних термінів є ключовим елементом створення перекладних словників, що забезпечує впорядкування лексичних одиниць відповідно до їхніх семантичних, синтаксичних і прагматичних характеристик. Це сприяє точності перекладу, уніфікації термінології та забезпеченню міжмовної професійної комунікації. Одним із таких словників є “Англо-український тлумачний словник економічної лексики” А. Шимків (2004), який містить 20 000 термінів, що охоплюють ключові поняття в таких галузях, як: маркетинг, менеджмент, економіка, банківська справа, бухгалтерський облік, аудит, фінанси, страхування, оподаткування та ін. Особливість цього словника полягає в його комплексності. Він не лише перекладає терміни, але й детально пояснює їх і надає приклади використання. Наприклад, термін “auditor” у словнику А. Шимків визначається як “кваліфікований спеціаліст у сфері бухгалтерського обліку та аудиту” (2004, с. 13). Він стратифікований на дві основні категорії: зовнішній аудитор (external auditor), який здійснює незалежну оцінку діяльності організації, та внутрішній аудитор (internal auditor), що виконує функції внутрішньогосподарського контролю в межах підприємства. Крім того, словник містить додаткові терміни, як-от: “auditor’s opinion” (висновок аудитора) та “auditor’s report” (звіт аудитора), що виявляє функціональне використання цих понять у професійній діяльності (там само, с. 13).

Лексикографічна стратифікація економічних термінів у перекладних словниках демонструє різні підходи до організації термінологічного матеріалу. Словник

“Англо-український тематичний словник для ділового спілкування: менеджмент, маркетинг, банківська справа” за редакцією І. Анікієнка (2003) вирізняється використанням алфавітного принципу укладення термінів. Укладач застосував новаторський підхід до організації матеріалу, використавши тематично-понятійний принцип упорядкування лексичних одиниць. Цей підхід дозволяє групувати терміни за логічними тематичними блоками, сприяючи зручності засвоєння нової лексики. Крім того, у межах кожної тематичної групи терміни впорядковані за алфавітним принципом. Така організація відображає тенденцію до створення словників, орієнтованих на освітні й професійні потреби. Наприклад, терміни “credit limit” (кредитний ліміт) і “credit rating” (кредитний рейтинг, пов’язані з фінансовими ринками) згруповані разом, що допомагає користувачам зрозуміти їхній взаємозв’язок (Анікієнко, 2003, сс. 93–98). Цей словник, який охоплює близько 16 000 термінів, призначений для широкої аудиторії користувачів і фахівців у галузях менеджменту, маркетингу та банківської справи. Він враховує стилістико-прагматичні параметри, такі як: відповідність мовленнєвим ситуаціям і стилістичному реєстру, а також відмінності між британським і американським варіантами англійської мови.

Словник “Англо-український тлумачний словник економічної лексики” за редакцією Р. В. Яковенка (2015), навпаки, використовує багаторівневий підхід до укладення термінів. У ньому враховано не лише переклад термінів, але і їхнє функціональне використання, контекстуальне пояснення та приклади реального застосування. Наприклад, термін “auditor” у цьому словнику супроводжується визначенням його функцій, таких як проведення аудиторської перевірки, а також згадкою про сертифікацію “Certified Information Systems Auditor (CISA)”. Крім того, у словнику наведено пояснення різних видів аудиторів, зокрема зовнішніх (external auditor) та внутрішніх (internal auditor), із зазначенням їхніх ролей у фінансовій діяльності (там само, с. 10). Ще однією важливою особливістю цього словника є використання контекстуальних прикладів, що демонструють застосування термінів у реальних професійних ситуаціях. Наприклад, для терміна “credit” наведено не лише переклад, але й типові комбінації слів, такі як: “credit limit” (кредитний ліміт), “credit rating” (кредитний рейтинг), що допомагає зрозуміти функціональну взаємодію цих понять (там само, с. 22). Такі деталі особливо важливі для професійного перекладу, оскільки забезпечують точність і відповідність термінів специфіці економічної діяльності. Словник Р. Яковенка також враховує культурні та мовні особливості, адаптуючи терміни до норм української мови. Це досягається за допомогою дистрибутивного аналізу, який дозволяє виявити частотність використання термінів і їхнє функціональне значення в текстах. Наприклад, словникові статті містять коментарі щодо різниці між англійськими й українськими відповідниками.

Для розробки комплексної методики дослідження лексикографічної стратифікації економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках важливо розглянути основні етапи аналізу й підібрати відповідні методи. Стратифікацію термінів доцільно здійснювати за такими критеріями: “абстракція”, “масштабність”, “об’єкт дослідження” та “галузева диференціація”. Ці критерії дозволяють обґрунтовано класифікувати терміни за сферами мікро- та макроекономіки, сприяючи більш глибокому аналізу взаємозв’язків між термінами та їхньою ієрархічною структурою. Завдяки використанню критеріїв “абстракція” і “масштабність” можна визначити рівень узагальненості термінів і сферу їхнього застосування. Критерії “об’єкт дослідження” та “галузева диференціація” допомагають розмежувати терміни за економічними дисциплінами, що сприяє точнішому відображенню їхньої ролі в економічному дискурсі (Силованюк, 2024).

Критерій стратифікації “рівень абстрактності” визначає, наскільки загальними чи специфічними є терміни та як вони відображають економічну реальність. Наприклад, у мікроекономіці термін “витрати підприємства” описує конкретні аспекти економічних взаємовідносин, зокрема, скільки коштів витрачає підприємство на виробництво товарів чи послуг. У макроекономіці термін “національний дохід” належить до більш узагальнених понять, що охоплюють сумарні доходи всіх учасників економіки (Яковенко, 2015, с. 58).

Критерій стратифікації “масштабність” визначає рівень аналізу, на якому використовуються терміни, та їх взаємозв’язок. У мікроекономіці терміни “дохід” і “бідність” характеризують фінансове становище окремих осіб чи домогосподарств. У макроекономіці ці ж терміни застосовуються для опису фінансового стану країни чи регіону (Яковенко, 2015, с. 53).

Критерій стратифікації “об’єкт дослідження” розкриває, які саме економічні явища вивчаються термінами. Наприклад, у мікроекономіці термін “попит” стосується окремих агентів, таких як споживачі, підприємства чи ринки, та відображає їхню реакцію на зміну цін на товари чи послуги. У макроекономіці термін “національний дохід” розглядається через його вплив на економічну політику та відображає загальний дохід усіх економічних суб’єктів за певний період (Яковенко, 2015, с. 25).

Критерій стратифікації “галузева диференціація” вказує на належність термінів до певної економічної дисципліни та відповідність її завданням і методам. Наприклад, у мікроекономіці термін “позиціонування бренду” належить до дисципліни “Маркетинг” і стосується диференціації бренду від конкурентів та ідентифікації його споживачами. У макроекономіці термін “експорт” належить до дисципліни “зовнішня торгівля” та означає продаж товарів чи послуг за кордон (Іванченко, 2021; Григорова-Беренда, Шуба, 2016).

Першим етапом є систематизація термінів, що проводиться за критеріями “абстрактції”, “масштабності”, “об’єкта дослідження” та “галузевої диференціації”. Наприклад, термін “unemployment” класифікується як абстрактний, оскільки він описує широке явище економічного дисбалансу, тоді як “labor contract” є конкретним і стосується чітко визначених правових і економічних аспектів. Масштабність дозволяє оцінити, наскільки широко термін використовується в текстах: мікроекономічні терміни типу “household income” стосуються фінансів домогосподарств, тоді як макроекономічні на зразок “national income” описують глобальні економічні процеси (Силованюк, 2024).

На другому етапі дослідження економічних термінів відбувається аналіз їхньої структури. Цей етап є фундаментальним, оскільки створює базу для подальшої стратифікації термінології. Для реалізації цього завдання використовується структурний метод, який включає фонетичний і фонологічний, морфологічний, синтаксичний, лексичний аналіз, компонентний, дистрибутивний, синтагматичний і парадигматичний аналіз, а також функціональний підхід (Селіванова, 2008). Фонетичний і фонологічний аналіз зосереджується на дослідженні звукової структури термінів, що допомагає виявити особливості їхньої вимови та адаптації в іншій мовній системі. Морфологічний спрямований на аналіз структури термінів на рівні їхніх морфем, зокрема префіксів, коренів і суфіксів. Лексико-семантичний аналіз передбачає дослідження значень термінів разом із компонентним аналізом – розкладанні значення терміна на складові частини для виявлення семантичних особливостей. У терміні “gross domestic product (GDP)” компонентний аналіз виявляє ключові складники: “gross” (валовий), “domestic” (внутрішній), “product” (продукт). Дистрибутивний аналіз досліджує контексти, у яких вживаються терміни, що дозволяє уточнити їхнє значення та функціонування

(Селіванова, 2008). Важливим аспектом цього етапу є відбір термінів за критеріями галузевої належності та функціонального використання. Наприклад, термін “gross domestic product (GDP)” (Яковенко 2015, с. 37) відображає загальну вартість товарів і послуг, вироблених у країні, та належить до макроекономічних понять. Його детальний аналіз у двох мовах дозволяє ідентифікувати ключову роль цього терміна в макроекономічному дискурсі.

Третій етап зосереджується на семантичному аналізі термінів іншомовного походження. На цьому етапі застосовується дистрибутивний аналіз, який дозволяє дослідити денотативні розбіжності між іншомовними термінами та їхніми перекладними відповідниками (Селіванова, 2008; Клименко, 2017). Критерій “абстракція” допомагає визначити, наскільки термін загальний або конкретний. Часто однокомпонентні терміни на зразок “inflation” у перекладі потребують уточнення, щоб забезпечити точність відтворення їхнього значення у відповідному мовному контексті. Термін “inflation” зазвичай використовується для позначення темпів зростання цін, тоді як у перекладних словниках української мови він може включати додаткові соціально-економічні аспекти, що відображають специфіку місцевого економічного контексту (Яковенко, 2015, с. 43). Такий підхід дозволяє врахувати семантичні варіації термінів, що важливі для забезпечення точності перекладу.

Четвертий етап передбачає кількісний і статистичний аналіз термінів для визначення частотності їхнього використання в словниках та виявлення закономірностей в їх розподілі. Критерій “масштабність” дозволяє оцінити, наскільки термін домінує в певних галузях економіки. Використання закону Ципфа дозволяє встановити, які терміни є домінантними у відповідних галузях (Іщенко та ін., 2023).

Висновки. Запропонована методика дослідження лексикографічної стратифікації економічних термінів в англійсько-українських перекладних словниках забезпечує комплексний аналіз термінологічного матеріалу. Вона включає систематизацію термінів за критеріями абстракції, масштабності, об’єкта дослідження та галузевої диференціації, аналіз їхньої структури, семантики, а також кількісний і статистичний підхід. Інтеграція структурного, семантичного та функціонального методів дозволяє детально вивчити внутрішню організацію термінів, їхні зв’язки та значення в економічних процесах.

Результати дослідження підкреслюють важливість відбору термінів за галузевими та функціональними критеріями, що сприяє уніфікації термінології та її адаптації до міжмовної комунікації. Використання закону Ципфа й частотного аналізу дає змогу визначити ключові терміни, що домінують у певних галузях, і оптимізувати їхній переклад. Семантичний аналіз дозволяє враховувати специфіку перекладних відповідників, а структурний підхід забезпечує розуміння термінів у контексті їхньої ієрархії та системних зв’язків.

Розроблена методика створює основу для вдосконалення контенту англійсько-українських перекладних словників та сприяє стандартизації економічної термінології. Такий підхід є **перспективним** для подальших досліджень у галузі лексикографії, термінології та перекладу.

Конфлікт інтересів

У цьому дослідженні немає конфлікту інтересів.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрієнко, Т. П. (2016). *Стратегії і тактики перекладу: когнітивно-дискурсивний аспект (на матеріалі художнього перекладу з англійської мови на українську та російську)*. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Григорова-Беренда, Л. І., & Шуба, М. В. (2016). *Теорія і практика зовнішньої торгівлі: навчальний посібник*. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.
- Дячук, Т. М. (2003). *Українська соціально-економічна термінологія: становлення і кодифікація* [Автореф. дис. канд. філол. наук]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- Ищенко, В. Л. (2012). Англійські економічні терміни: структурні, семантичні, функціональні характеристики. *Нова філологія*, (53), 88–90.
- Ищенко, В. Л., & Горбуньова, С. О. (2020). Особливості полікомпонентних економічних термінів у структурному, семантичному і перекладацькому аспектах. *Лінгвістика*, 1(42), 114–124.
<https://doi.org/10.12958/2227-2631-2020-1-42-114-124>
- Ищенко, В. Л., Горбуньова, С. О., & Стеценко, В. В. (2023). Структурно-семантичні характеристики термінологічної лексики в художньому творі та особливості її перекладу (на матеріалі роману Джона Грішема “Фірма”). *Лінгвістика*, 1(47), 121–132.
<https://doi.org/10.12958/2227-2631-2023-1-47-121-132>
- Карпіловська, Є. А. (2012). Стратифікація лексики у тлумачному словнику. У І. С. Гнатюк (Ред.), *Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія: Леоніду Сидоровичу Паламарчукові* (с. 134–139). Інститут української мови НАН України.
- Карпіловська, Є. А. (2018). Історія науки крізь життєпис ученого: Ніна Федорівна Клименко. *Українська мова*, 3, 137–147.
- Карпіловська, Є. А. (2019). Терміни – аспектні синоніми в когнітивному просторі мови. *Термінологічний вісник*, 5, 18–25.
- Карпіловська, Є. А., Кислюк, Л. П., Клименко, Н. Ф., Критська, В. І., Пуздирева, Т. К., & Романюк, Ю. В. (2017). *Вплив суспільних змін на розвиток української мови*. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Клименко, Н. Ф. (2017). Детермінування та термінування лексики в сучасній українській мові. У Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирева, & Ю. В. Романюк (Ред.), *Вплив суспільних змін на розвиток української мови* (с. 123–145). Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Клименко, Н. Ф. (2017). *Українська біологічна термінологія кінця ХХ – початку ХХІ століть*. Видавничий дім Дмитра Бураго.
- Конопляник, Л. М. (2014). Особливості укладання нових галузевих словників (на прикладі англо-українського словника з фізики). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, (11(1)), 119–122.
- Кочан, І. М. (2017). Українське термінознавство ХХІ ст. у кваліфікаційних працях. *Термінологічний вісник*, 4, 80–92.
- Ніколаєва, Т. М. (2018). Перекладацькі стратегії в англо-українському просторі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, (1), 110–115.
- Овсієнко, Л. М. (2022). Поліфункційність терміна в сучасному термінознавстві. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 25(1), 89–97.

- Петрина, О. С. (2016). *Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери* [Дисертація]. Львівський національний університет імені Івана Франка.
https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/dis_petryna
- Петрина, О. С. (2018). Методологічні засади дослідження англомовних та українських терміносистем банківської сфери. *Закарпатські філологічні студії*, 1(3), 174–179.
- Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Довкілля-К.
- Селіверстова, К. Т. (2013). Підготовка галузевих словників: здобутки і особливості методики укладання перекладного словника. *Архіви України: науково-практичний журнал*, (5), 25–62.
- Сінкевич, Н. М., & Плющай, О. О. (2016). Лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості електронних словників сучасної української мови. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*, 17, 100–110.
- Сухачова, Н. С. (2021). Неологізми англомовної економічної терміносистеми: лінгвопрагматичний аспект. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*, (7(345)), 153–160.
[https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7\(345\)-153-160](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7(345)-153-160)
- Тимошук, Р. П. (2012). Частиномовна сертифікація лінгвістичних термінів у польській лексикографії. *Studia Slovakistica: збірник*, (12), 64–70.
- Толчєєва, Т. С. (2015). Продуктивність моделювання термінів бізнес-економіки в англійській мові та їхня міжнародна гармонізація. *Науковий часопис Національного Педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9: Сучасні тенденції розвитку мов*, 13, 190–195.
- Фецко, І. (2022). Українська перекладна термінографія у її сучасних викликах (на матеріалі тримовних видань ХХІ століття). *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Серія “Філологія”*, 13(81), 150–153.
<https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3506>
- Шелепкова, І. М. (2021). Теоретико-методологічні засади дослідження економічних термінів української мови. *Закарпатські філологічні студії*, (19).
- Briones, R. R. (2016). Textual analysis through systemic functional linguistics. *Journal of English Language Teaching and Linguistics (JELTL)*, 1(1), 109–144.
- Garrett, E et al. (2015). The contribution of corpus linguistics to lexicography and the future of Tibetan dictionaries.
<https://www.semanticscholar.org/paper/d2912216614b45b2df1f73bc57ed32f58c27c982>
- Ishchuk, N, Zubenko, O (2022). Morphological features of english economic terminology. *Grail of Science*.
<https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.052>
- Kiyko, S. (2021). The peculiarities of compiling the “German-ukrainian dictionary of terminology of life safety”. *Germanic Philology Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*.
<https://doi.org/10.31861/gph2021.833.47-53>
- Vasetska, O et al. (2023). Instruction for compilers of the historical dictionary of linguistic terms. *Terminological Bulletin*.
<https://doi.org/10.37919/2221-8807-2023-7-16>

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

- Анікеєнко, І. Г. (Ред.). (2003). *Англо-український тематичний словник для ділового спілкування. Менеджмент, маркетинг, банківська справа: бл. 16 000 слів та словосполучень*. Ленвіт.

Словник української мови (1970–1980). (В 11 т.). Наукова думка.

Шимків, А. (2004). Англо-український тлумачний словник економічної лексики. Києво-Могилянська академія.

Яковенко, Р. В. (2015). Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Наукова думка.

REFERENCES

- Andriienko, T. P. (2016). *Strategii i taktyky perekladu: kohnityvno-dyskursyvnyi aspekt (na materialy khudozhnogo perekladu z anhlijskoi movy na ukrains'ku ta rosiiskiu)*. Vydavnychy dim Dmytra Buraho.
- Hryhorova-Berenda, L. I., & Shuba, M. V. (2016). *Teoriia i praktyka zovnishnoi torhivli: navchal'nyi posibnyk*. Kharkivskyi natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina.
- Diakuk, T. M. (2003). *Ukrains'ka sotsial'no-ekonomichna terminolohiia: stanovlennia i kodifikatsiia* [Avtoref. dys. kand. filol. nauk]. Kyivskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka
- Ishchenko, V. L. (2012). *Anhlijski ekonomichni terminy: strukturni, semantychni, funktsional'ni kharakterystyky*. Nova filolohiia, (53), 88–90.
- Ishchenko, V. L., & Horbuniova, S. O. (2020). *Osoblyvosti polykomponentnykh ekonomichnykh terminiv u strukturnomu, semantychnomu i perekladats'komu aspektakh*. Linhvistyka, 1(42), 114–124.
<https://doi.org/10.12958/2227-2631-2020-1-42-114-124>
- Ishchenko, V. L., Horbuniova, S. O., & Stetsenko, V. V. (2023). *Strukturno-semantychni kharakterystyky terminolohichnoi leksyky v khudozhnomu tvori ta osoblyvosti yii perekladu (na materialy romanu Dzhona Hrishema "Firma")*. Linhvistyka, 1(47), 121–132.
<https://doi.org/10.12958/2227-2631-2023-1-47-121-132>
- Karpilovska, Ye. A. (2012). *Stratifikatsiia leksyky u tumachnomu slovnyku*. U I. S. Hnatiuk (Ed.), *Ukrains'ka i slovians'ka tumachna ta perekladna leksykohrafiia: Leonidu Sydorovychu Palamarchukovi* (pp. 134–139). Instytut ukrains'koi movy NAN Ukrainy.
- Karpilovska, Ye. A. (2018). *Istoriia nauky kriz' zhyttiepys' uchenoho: Nina Fedorivna Kylymenko*. Ukrains'ka mova, 3, 137–147.
- Karpilovska, Ye. A. (2019). *Terminy – aspektni synonimy v kohnityvnomu prostori movy*. Terminolohichniy visnyk, 5, 18–25.
- Karpilovska, Ye. A., Kysliuk, L. P., Kylymenko, N. F., Kryts'ka, V. I., Puzdyreva, T. K., & Romaniuk, Yu. V. (2017). *Vplyv suspil'nykh zmin na rozvytok ukrains'koi movy*. Vydavnychy dim Dmytra Buraho.
- Kylymenko, N. F. (2017). *Determinuvannia ta terminuvannia leksyky v suchasnii ukrains'kii movi*. U Ye. A. Karpilovska, L. P. Kysliuk, N. F. Kylymenko, V. I. Kryts'ka, T. K. Puzdyreva, & Yu. V. Romaniuk (Eds.), *Vplyv suspil'nykh zmin na rozvytok ukrains'koi movy* (pp. 123–145). Vydavnychy dim Dmytra Buraho.
- Kylymenko, N. F. (2017). *Ukrains'ka biolohichna terminolohiia kintsia XX – pochatku XXI stolit'*. Vydavnychy dim Dmytra Buraho.
- Konoplianyk, L. M. (2014). *Osoblyvosti ukladannia novykh haluzevykh slovnykiv (na prykladie anhloukrains'koho slovnyka z fizyky)*. Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia, (11(1)), 119–122.
- Kochan, I. M. (2017). *Ukrains'ke terminoznavstvo XXI st. u kvalifikatsiinykh prats'akh*. Terminolohichniy visnyk, 4, 80–92.
- Nikolayeva, T. M. (2018). *Perekladats'ki strategii v anhloukrains'komu prostori*. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriia: Filolohiia. Sotsial'ni komunikatsii, (1), 110–115.

- Ovsienko, L. M. (2022). *Polifunktsiynist' terminy v suchasnomu terminoznavstvi*. Visnyk Kyivs'koho natsional'noho linhvistychnogo universytetu. Serii Filolohiia, 25(1), 89–97.
- Petrina, O. S. (2016). *Formuvannia ta funktsionuvannia anhlomovnykh ta ukrains'kykh terminosystem bankivs'koi sfery* [Dysertatsiia]. L'vivskyi natsional'nyi universytet imeni Ivana Franka.
https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/dis_petryna
- Petrina, O. S. (2018). *Metodolohichni zasady doslidzhennia anhlomovnykh ta ukrains'kykh terminosystem bankivs'koi sfery*. Zakarpats'ki filolohiichni studii, 1(3), 174–179.
- Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy*. Dovkillia-K.
- Seliverstova, K. T. (2013). *Pidhotovka haluzevykh slovnykiv: zdobutky i osoblyvosti metodyky ukladannia perekladnoho slovnyka*. Arkhivy Ukrainy: nauково-praktychnyi zhurnal, (5), 25–62.
- Sinkevych, N. M., & Plyushchay, O. O. (2016). *Linhvistychnyi ta ekstralinhvistychnyi osoblyvosti elektronnykh slovnykiv suchasnoi ukrains'koi movy*. Doslidzhennia z leksykologii i hramatyky ukrains'koi movy, 17, 100–110.
- Sukhachova, N. S. (2021). *Neolohizmy anhlomovnoi ekonomichnoi terminosystemy: linhvoprahamtychnyi aspekt*. Visnyk Luhanskoho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filolohichni nauky, (7(345)), 153–160.
[https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7\(345\)-153-160](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-7(345)-153-160)
- Tymoshuk, R. P. (2012). *Chastynomovna sertyfikatsiia linhvistychnykh terminiv u pol'skii leksykohrafi*. Studia Slovakistica: zbirnyk, (12), 64–70.
- Tolcheieva, T. S. (2015). *Produktyvnist' modeliuвання terminiv biznes-ekonomiky v anhlijs'kii movi ta yikhnia mihratsiia*. Naukovy chasopys Natsional'noho Pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 9: Suchasni tendentsii rozvytku mov, 13, 190–195.
- Fets'ko, I. (2022). *Ukrains'ka perekladna terminohrafiia u yii suchasnykh vyklykakh (na materialy trymovnykh vydan' XXI stolittia)*. Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu “Ostrozka akademiia”: Serii “Filolohiia”, 13(81), 150–153.
<https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3506>
- Shelepko, I. M. (2021). *Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia ekonomichnykh terminiv ukrains'koi movy*. Naukovyi zhurnal “Zakarpats'ki filolohiichni studii”, (19).
- Briones, R. R. (2016). *Textual analysis through systemic functional linguistics*. Journal of English Language Teaching and Linguistics (JELTL), 1(1), 109–144.
- Garrett, E et al. (2015). *The contribution of corpus linguistics to lexicography and the future of Tibetan dictionaries*.
<https://www.semanticscholar.org/paper/d2912216614b45b2df1f73bc57ed32f58c27c982>
- Ishchuk, N, Zubenko, O (2022). *Morphological features of english economic terminology*. Grail of Science.
<https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.052>
- Kiyko, S (2021). *The peculiarities of compiling the “German-ukrainian dictionary of terminology of life safety”*. Germanic Philology Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.
<https://doi.org/10.31861/gph2021.833.47-53>
- Vasets'ka, O et al. (2023). *Instruction for compilers of the historical dictionary of linguistic terms*. Terminological Bulletin.
<https://doi.org/10.37919/2221-8807-2023-7-16>

SPYSOK LEKSYKONHRAFICHNYKH DZHEREL

- Anikeienko, I. H. (Red.). (2003). Ahlo-ukrains'kyi tematychnyi slovnyk dlia dilovoho spilkuvannia. Menedzhment, marketynh, bankivska sprava: bl. 16 000 sliv ta slovospoluchen'. Lenvit.
- Slovnyk ukrains'koi movy (1970–1980). (V 11 t.). Naukova dumka.
- Shymkiv, A. (2004). Ahlo-ukrains'kyi tlumachnyi slovnyk ekonomichnoi leksyky. Kyievo-Mohylianska akademiia.
- Yakovenko, R. V. (2015). Tlumachnyi ahlo-ukrains'kyi slovnyk ekonomichnykh terminiv z elementamy teorii ta problemyky. Naukova dumka.

Дата надходження до редакції 11.10.2024

Ухвалено до друку 23.12.2024

Відомості про автора

Силованюк Юрій Вікторович, аспірант кафедри германської філології Київського національного лінгвістичного університету e-mail: yurii.sylovaniuk@knlu.edu.ua		Коло наукових інтересів: філологія, переклад, економіка, міжнародні відносини, лексикографія
---	--	---

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)